

۱۰۵۹۷۳۴

نظام پولی بین المللی و بحران مالی جهانی

نویسنده
www.ketab.ir

استادنی چنکو

مترجم

ناصر زرافشان

انتشارات آزاد مهر

سرشناسه:	استادنی چنکو، آلکسی ایوانوویچ Stadnichenko, A.I. (Aleksei Ivanovich)
عنوان و نام پدیدآور:	نظام پولی و بین المللی و بحران مالی جهانی / نویسنده آلکسی استادنی چنکو؛ مترجم ناصر تهران: آزاد مهر، ۱۳۸۹. ۳۵۴ ص. 978-964-8477-82-5
مشخصات نشر:	فیفا
مشخصات ظاهری:	کتاب حاضر از ترجمه انگلیسی کتاب اصلی با عنوان "Monetary crisis of capitalism", 1975 به فارسی برگردانده شده است. کتابنامه به صورت زیر نویس.
شابک:	یادداشت:
وضعیت فهرست نویسی:	یادداشت:
یادداشت:	یادداشت:
یادداشت:	یادداشت:
موضوع:	مسائل پولی.
موضوع:	مالیه بین المللی.
شناسه یونیسکو:	زرافشان، ناصر، ۱۳۲۵ - مترجم.
رده بندی کنگره:	۱۳۸۷ ن ۶ ۵ الف / HG۲۵۵
رده بندی دیویی:	۳۳۲/۴۵
شماره کتابخانه ملی:	۱۳۳۹۴۹۶

۰۲۱۸۸۸۴۸۶۱۶

انتشارات آزاد مهر

نام کتاب:	نظام پولی بین المللی و بحران مالی جهانی
نویسنده:	استادنی چنکو
مترجم:	ناصر زرافشان
نوبت چاپ:	سوم، ۱۴۰۱
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۸۴۷۷-۸۲-۵
حروفچینی:	گروه هنری رُز
شمارگان:	۱۰۰۰
چاپخانه:	آینده
لیتوگرافی:	کارا
قیمت:	۹۸۰۰۰ تومان

آدرس: تهران، خ کریم خان، خ میرزای شیرازی کوچه چهار، پلاک ۱۶

فهرست مطالب

عنوان صفحه	
گفتاری از مترجم کتاب	۱۱
فصل نخست	۳۵
گردش پول و نقش آن در نظام‌های اقتصادی - اقتصادی گوناگون	
فصل دوم	۵۹
تمرکز نشر پول و عملیات بانکی و وابستگی مسائل نهایی مالی	
عمومی	
فصل سوم	۸۳
تحول و تکامل برخی از نظرات تئوریک در باره گردش پول	
فصل چهارم	۱۰۳
مسائل پولی و مالی در مرحله امپریالیستی	
فصل پنجم	۱۳۳
بحران اقتصادی جهانی و اثر آن بر نظام پولی سرمایه‌داری	
فصل ششم	۱۵۳
نظام پولی جهانی سرمایه‌داری در دوره پس از جنگ به عنوان فرآورده	
سرمایه مالی ایالات متحده	

۱۰ ■ نظام پولی بین‌المللی و بحران مالی جهانی

۱۷۵	فصل هفتم
	نظام پولی و تضادهای نظام سرمایه‌داری
۱۹۷	فصل هشتم
	تئوری و واقعیت - سیاست پرزیدنت کندی
۲۱۵	فصل نهم
	«دفاع از دلار» به خرج سایر پول‌های سرمایه‌داری
۲۳۵	فصل دهم
	«اختلاف نظر پیرامون دگرگونی نظام پولی سرمایه‌داری»
۲۵۷	فصل یازدهم
	ماهیت بحران پولی و شکل‌های بروز آن - کاهش رسمی ارزش پوند
۲۸۷	فصل دوازدهم
	مسئلهٔ زر و ویرانی بین‌المللی نظام پولی
۳۰۷	فصل سیزدهم
	سرایت بحران پولی به کشورهای عضو جامعهٔ اقتصادی اروپا
	جنگ پولی و کاهش ارزش فرانک فرانسه
۳۲۵	فصل چهاردهم
	اقدامات اولیه برای حل مسائل پولی سرمایه‌داری
۳۳۹	فصل پانزدهم
	تضادهای پولی میان جامعهٔ اقتصادی اروپا و ایالات متحده در اوایل دههٔ ۱۹۷۰
	فروپاشی نظام برتون وودز
۳۴۹	فصل شانزدهم
	دوبار کاهش رسمی ارزش دلار و جستجو برای یافتن راه‌هایی برای اصلاح نظام پولی
۳۶۳	واژه‌نامه

پیشگفتار

خباثت و سیاه‌کاری‌های یک محترک زرد و بندکار، یا یک نزول‌خوار معمولی را در مقیاس یک روستا، یک راسته بازار، یا حتی یک شهر کوچک هر کس می‌تواند بشناسد، و احیاناً روابط زیرجلی چنین عناصری را با قداره‌بندانی که از آنها تغذیه و متقابلاً آنها را - پنهان یا آشکار - حمایت می‌کنند، تشخیص دهد. به نحوه فعالیت آنها پی ببرد. اما همین عناصر و همین روابط را هنگامی که رهش کرده باشند و در سطح یک کشور یا در مقیاس بین‌المللی عمل کنند، هر کس نمی‌تواند بازشناسد، و به واقعیت آنها پی برد، زیرا همین عناصر و همین روابط در مقیاس یک کشور چهره‌ای پوشیده‌تر و دورتر از دسترس، سازمانی پیچیده‌تر و روش‌هایی پیشرفته‌تر دارند و این بار چهره آنان در زیر عنوان و موقعیت اجتماعی‌شان پنهان است و توجیهاتی که درباره آنان و روابطشان ساخته و پرداخته و به مردم تلقین شده است، شناخت آنها را مشکل‌تر می‌سازد. و هنگامی که همین عناصر و روابط در مقیاس تمامی جهان عمل کنند، صاحب نفوذ و قدرت سیاسی گسترده، فلسفه‌ها و نظریه‌های توجیه‌کننده، دانشگاه‌های رنگارنگ، ارتش‌های بزرگ با زرادخانه‌های وسیع و دستگاه‌های قانونگذاری و قوانینی و نهادهایی هستند که آنان را توجیه می‌کند، به آنان مشروعیت می‌بخشد و کسان یا نیروهایی را که در برابر آنان بایستند با استناد به قوانین و نظامات و نظریه‌های مزبور به طور

سیستماتیک و خیلی راحت‌تر از قداره‌بندان معمولی «سلاخی» می‌کنند. آنان «دم و دستگاه» و خدم و حشمی دارند که به قدرت آنها «رسمیت» می‌بخشند و موجب می‌شوند که ذهن‌های ساده‌تر نتوانند به همان سهولتی که یک محترک و نزول‌خوار معمولی یا یک قداره‌بند خرده‌پا را تشخیص می‌دهند، آنها را نیز بازشناسند. علاوه بر این آنها برای خود مراجع علمی، مفسرین و نظریه‌پردازان و وسایل ارتباط جمعی - گاهی با پوشش ده‌ها و صدها میلیونی - دارند که هر ساله خیل عظیمی از دانش آموختگان «کلیشه‌ای» و مدرک گرفته را با نظریه‌ها و توجیه‌های ویژه خود شستشوی مغزی می‌دهند و به خدمت خود می‌گیرند و در حالتی که این تحصیلات در کشورهای «کانونی» جهان و برای دانشجویان ملل دیگر باشد آنان را پس از این «تحصیلات» به کشورهای بومی خود باز می‌گردانند تا به موجب آن توجیهات باشند و چنین است که اغلب در دانشگاه‌ها و محافل علمی رسمی، گروه گروه به وجدان‌های خفته و ناآگاهی برمی‌خوریم که تنها تکیه بر حقیقت محفوظاتی هستند که طوطی‌صفت فرا گرفته‌اند، گیرم به هنگام بداندیش انداختن این «سرمایه» خود آن را در پوششی ظاهری از معتقدات بومی رایج نیز پوشانده و به خورد جامعه بدهند، و چون این توجیهات از مراجع علمی و رسمی صادر می‌شود، مصرف‌کنندگان این کالاهای فکری هم قادر نیستند چهره همان چپاولگران و محترکین و مردم‌خواران را - در مقیاس بزرگ‌تر - در پس این نظریه‌ها، توجیهات و الگوها باز شناسند. از این رو در چنین روزگاری کار علم پیش از آنکه کشف علیت‌های هنوز ناشناخته باشد، افشای نادرستی‌ها و فریب‌کاری‌های جهالت‌آمیزی است که به جای واقعیت‌های علمی به خورد مردم داده می‌شود، و این وضع در علوم اجتماعی و انسانی - بنا به سرشت خاص موضوع این علوم - به ویژه در علم اقتصاد بیشتر مصداق دارد و اسفناک، وضع خواننده ناآگاه یا دانشجوی

خالی‌الذهنی است که بدون آگاهی‌های قبلی و در نخستین برخوردهای خویش با علوم اجتماعی از بازار این گونه کالاهای «بنجل» سر درآورده باشد و چون خود ذهنی خام و کم ظرفیت دارد، افسون آن توجیهات شده و آنها را به عنوان حقایق بی‌چون و چرا و کلام آخر علم پذیرفته باشد و نسبت به آنها - چنان که اقتضای طبیعی روش‌های آموزشی معمول در جامعه ماست - همراه با تعصب، باوری هم به هم زده باشد. از این رو افشای این «نظریه»‌های فریب‌آمیز که برای توجیه بردگی و ستم و استثمار، هر روز به گونه‌ای سرهم‌بندی و ارائه می‌شود، بخشی ضروری از مبارزه مستقیم علیه نابرابری، عوام‌فریبی و استثمار است.

سیاست‌های پولی و چگونگی استفاده از اهرم‌های پولی و مالی - از زمانی که نشر پول به طور انحصاری در اختیار «حکومت‌ها» قرار گرفت و پول از پشتوانه تمام‌ارزش و ذاتی خود جدا شد، - ابتدا برای غارت مردم در محدوده هر کشور و به وسیله نظام حاکم داخلی آن و سپس، از سده نوزدهم به بعد، برای غارت پولی و مالی سراسر جهان از طرف معدودی مراکز قدرتمند مالی و اقتصادی دنیا مورد استفاده قرار گرفته است. این جریان تاریخی تمرکز پول و امتیاز انحصاری نشر آن در دست دولت‌ها و جدایی پول از پایه ذاتی آن و نتیجتاً فراهم شدن زمینه «بازی کردن» دولت‌ها و قدرت‌های حاکمه با زندگی اقتصادی مردم به وسیله این اهرم، و سپس گسترش همین مانورها و سیاست‌ها به خارج از مرزهای یک کشور و انجام آنها در مقیاس بین‌المللی، تشکیل بلوک‌های مالی و حوزه‌های پولی و کشمکش‌های آنها با یکدیگر و دوران «آقایی» پولی بریتانیا که طی آن لندن به صورت کانون مالی جهان درآمد و سپس سلطه پولی امریکا بر جهان، به ویژه پس از جنگ جهانی دوم، و سیاست‌هایی که در جهت تحقق این سلطه طرح و اجرا شد و نظریه‌هایی که به منظور توجیه سیاست‌ها و سلطه مزبور در زمینه اقتصادی و پولی عنوان گردید،

تشکیل نظام پولی «برتون وودز» و عملکرد آن پس از جنگ و سپس بحران پولی بین‌المللی و از هم پاشیدن نظام یاد شده و تلاش‌های پس از مرگ این نظام بخش بزرگی از بررسی کتاب حاضر را تشکیل می‌دهد. اما پیش از این بررسی و دقیقاً به خاطر انجام این بررسی، نخست مقدمات ضروری - یعنی شناخت سرشت اصلی پول و نحوه تحول و تکامل آن، چگونگی گردش پول در شکل‌بندی‌های اجتماعی گوناگون، سپس تمرکز نشر پول و عملیات بانکی به شکل انحصاری در دست دولت‌ها و پایان عصر مسکوک تمام‌ارزش - یعنی تحولی که سرانجام پول را از پایه ذاتی آن جدا کرد و شرایط لازم را برای طرح و اجرای سیاست‌ها و مانورهای پولی دولت‌ها و نیروهای اجتماعی حاکم فراهم ساخت - طی فصل‌های اولیه کتاب مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. نیاز به این آگاهی تاریخی از ریشه‌های بحران پول و درک پیوستگی تاریخی میان تحولات گذشته و واقعیات حال، به قول نویسنده کتاب، از آن رو بیشتر ضرورت و اهمیت پیدا می‌کند که «در برخی از کشورهای غربی کوشش‌هایی به عمل می‌آید تا روابط پولی زمان حاضر را از ریشه‌های تاریخی آن جدا ساخته و چنین بنمایانند که قوانین عینی پیشین حاکم بر گردش پول اکنون دیگر تمام یا بخش بزرگی از اعتبار خود را از دست داده است، مثلاً ادعا می‌شود که «طلا» به عنوان پول جهانی به صورت «یادگاری بازمانده از دوران بربریت» درآمده است. هدف از طرح این گونه نظرها ایجاد و القای این باور به خواننده است که نظریه علمی پول و گردش پول دیگر منسوخ شده و به همین منظور مفاهیم گوناگون تازه‌ای نیز در زمینه گردش پول ارائه می‌کنند که بیشتر آنها از «کینز» و پس از کینز سرچشمه می‌گیرد. مثلاً «روی هارود» اقتصاددان معروف انگلیسی و پاره‌ای اقتصاددانان دیگر ادعا می‌کنند که در دوره بین دو جنگ یک «انقلاب کینزی» در نظریه‌های اقتصادی مالی و روش‌های عمل سرمایه‌داری رخ داده است و از این راه

می‌کوشند بر یکپارچگی و پیوستگی روند انحطاط نظام پولی سرمایه‌داری و بحران مزمن آن سرپوش گذارده، آن را تکه‌تکه و از هم جدا کنند». در مقابل ما بر این باوریم که پیوستگی بنیادی و تاریخی را هرگز نباید فراموش کرد و مسائل مورد بحث را باید از این دیدگاه بررسی کرد که پدیده مورد نظر چگونه در تاریخ پدید آمده، مراحل اصلی تکامل آن کدام بوده، و در پرتو این دیدگاه تکاملی در حال حاضر دارای چه وضعی است، تا این روش علل واقعی وضع موجود آشکار شود.

در کار تصحیح و مقابله فرمهای چاپی و تنظیم واژه‌نامه کتاب از یارهای بی‌دریغ دوست ارجمند پرویز صداقت برخوردار بوده‌ام که خود را موظف به سپاسگزاری از او می‌دانم. نیز از دختر کوچکم «زویا» که شب‌های بسیار، ضمن کمکش با خواب، در کار مقاله فرم‌های چاپی با دست‌نوشته‌ها - در حد توانایی - مرا یاری کرده است، سپاسگزارم.